

Stortingets presidentskap
0026 Oslo

Oslo, 18. juni 2015

PARLAMENTARISK GRANSKING AV SCANDINAVIAN STAR

Takk for invitasjon til å møte presidentskapet i forbindelse med Stortingets vedtak om å oppnevne en uavhengig granskingskommisjon for brannen på Scandinavian Star.

Støttegruppen tok initiativ til ny gransking ved brev 24. april 2013 til regjeringene i Norge, Sverige og Danmark. Tidligere er tilsvarende sendt til norske og danske myndigheter ved flere anledninger. Første anmodning om gjenopptagelse ble sendt fra Støttegruppen til Danmark i januar 1996.

Ved interpellasjonsdebatten 28. november 2013 ga statsråd Anders Anundsen positive signaler om gransking, men vi oppfattet at han pekte på parlamentarisk gransking som mest aktuelt.

Det er ikke uvanlig at gransking pågår parallelt med politiets etterforskning. Straffeansvar er ikke tema for gransking, men det forhindrer ikke gransking av temaer som også er relevant for politiet.

BAKGRUNN

Katastrofen natt til 7 april 1990 ble utløst av sammensatte årsaks- og ansvarsforhold.

Straffeansvaret knyttet seg til 2 forhold:

- ILDSPÅSETTELSE
- BRUDD PÅ SJØSIKKERHETEN

Ansvar for ildspåsettelsen ble henlagt i mars 1991. Etter avtale ble dette etterforsket i Norge.

Ansvar for brudd på sjø sikkerheten førte til tiltale og dom mot kapteinen og den som ble vurdert å være reder og rederdirektør. Brudd på sjø sikkerheten ble etterforsket og ført for domstol i Danmark.

Skipsulykker skal granskes. Etter Scandinavian Star ble det oppnevnt et skandinavisk granskingsutvalg som leverte sin rapport i januar 1991: NOU 1991: 1A.

Støttegruppen mener at granskingsutvalgets rapport på mange områder la et godt grunnlag for samfunnets oppfølging etter Scandinavian Star. Utvalget identifiserer det problematiske i at Skandinavia unnlater å gjennomføre nasjonale særkrav, til fordel for internasjonale konvensjoner:

Som følge av de konvensjoner som er vedtatt har mange land, bl.a. Norge, Danmark og Sverige, fjernet en rekke særkrav som tidligere kom i tillegg til konvensjonskravene. De gamle særkravene har langt på vei blitt innhentet av konvensjonene, og det har ikke vært «god tone» å gi nye særkrav. Hensynet til skipsfartens internasjonale karakter har i atskillig grad talt for dette.

Men det er også grunn til å peke på, og være seg bevisst, at når nasjonale særkrav faller bort på de fleste punkter, mister man også en del av den dynamikk som tidligere har vært drivkraft for å forbedre konvensjonsreglene. Det blir ikke «konkurrerende» regelsett med strengere krav å sammenligne konvensjonsreglene med. På tilsvarende måte blir det en mangel på

dynamikk i systemet om landene er forsiktige med å praktisere skjønnsmessige konvensjonsbestemmelser strengere enn andre land.

NOU 1991: 1A, side 191

Utvalget ga en rekke tekniske og operasjonelle sikkerhetsanbefalinger som har vært grunnlag for sikkerhetsarbeidet i årene etterpå, helt til dags dato. Utvalget utredet også mulig senskaderisiko for de overlevende, og ga anbefalinger som skal ivareta de skadelidte. I ettertid ser vi også noen svakheter ved granskningen etter Scandinavian Star. Svakheterne knytter seg særlig til to forhold:

MANDATET TIL DE BRANNTTEKNISK SAKKYNDIGE: Oppgaven besto i å fastlegge det fysiske brannforløpet fra brannstart til det øyeblikk hvor skipets kaptein går fra borde.

Scandinavian Star brant fra ca kl. 0200 natt til lørdag 7. april, til ca kl. 1600 søndag 8. april. Altså et samlet brannforløp på ca 38 timer. Kapteinen gikk fra borde ca kl. 0330. Dermed ble kun den første halvannen timen omfattet av mandatet. Se rapportens vedlegg:

NOU 1991: 1B, side 346 - 347

INGEN UTREDNING AV EIERSKAP OG OPERASJON: Utvalget gjorde ingen undersøkelser av hvem som var eier og hvem som opererte / var reder for Scandinavian Star.

Om den landbaserte organisasjonen i rederiet skriver granskingsutvalget:

Fremstillingen under dette punktet bygger på sjøforklaringen, politiforklaringene og opplysninger fra rederiet.

NOU 1991: 1A, side 85

Hvem av dem som skal anses som eier er et spørsmål som i det alt vesentlige dreier seg om økonomiske forhold og rettigheter mellom private parter. Det ligger åpenbart utenfor granskingsutvalgets oppgave å ta stilling til dette.

NOU 1991: 1A, side 87

FORSLAG TIL MANDAT 2015

Den kommende granskningen må gis mandat til å undersøke forhold som ikke ble undersøkt i 1990 – 1991. Granskningen må også ha mandat til å undersøke hvorvidt, og i hvilken grad, anbefalinger fra det skandinaviske granskingsutvalget er gjennomført.

Støttegruppen ber derfor om at følgende temaer kan inngå i det mandatet som presidentskapet nå forbereder for den kommende granskingskommisjonen:

1: EIERSKAP OG OPERASJON

Er eierskapet til Scandinavian Star på katastrofetidspunktet natt til 7 april 1990 korrekt beskrevet i granskingsrapporten NOU 1991: 1A?

Er ansvaret for operasjonen av Scandinavian Star (rederen) på katastrofetidspunktet natt til 7 april 1990 korrekt identifisert, avdekket og beskrevet i granskingsrapporten NOU 1991:1A?

- Hvem var eier av Scandinavian Star natt til 7 april 1990?
- Hvem opererte / var reder for Scandinavian Star natt til 7 april 1990?

2: BRANNFORLØPET

Granskingskommissjonen må undersøke brannforløpet så langt det lar seg gjøre. Et grunnleggende spørsmål er hvorvidt det fant sted en rekke separate brannstiftelser gjennom det samlede brannforløpet.

Vi antar at politiet i sin etterforskning og sakkyndige utredning siden juni 2014 har gjort undersøkelser av dette temaet. Granskingskommissjonen må vurdere i hvilken grad det som allerede er gjort kan benyttes til granskingsformålet, og i hvilken grad det må iverksettes nye undersøkelser, uavhengig av det arbeidet som politiet og deres sakkyndige har gjort.

Dersom granskingskommissjonen vurderer å benytte de undersøkelsene som politiets sakkyndige har utført i perioden 2014 – 2015 av brannforløpet, så må disse evalueres og kvalitetssikres av uavhengig og best tilgjengelige fagkompetanse før de legges til grunn for granskingskommissjonens arbeid.

3: FORHÅNDSKONTROLL

NOU 1991: 1A la til grunn at både Danmark og Norge unnlot å kontrollere Scandinavian Star før skipet ble satt i rute, med henvisning til det europeiske samarbeidet om havnestatskontroll - Paris MOU - som begrenset havnestatskontrollen til 25 prosent av anløpte skip.

Dette er også opplyst til Stortinget.

Senere er det opplyst fra kilder at Paris MOU ikke var korrekt hjemmel for å unnlate forhåndskontroll av Scandinavian Star. Både i Danmark og Norge forelå det regulering som forutsatte at nytt passasjerskip skulle vært gjenstand for kontroll av hvorvidt flaggstatens kontroll var kompetent.

I Danmark er det henvist til Bekendtgørelse nr. 475 af 11. oktober 1983 om Anvendelse af Lov om Skibes Sikkerhed m.v. på Udenlandske Skibe, § 1, stk. 1, hvor det fremgår at forskrifter med hjemmel i loven finner anvendelse på utenlandske skip eller på dansk sjøterritorium.

Ytterligere detaljer vil bli formidlet til den kommende kommisjonen.

Granskingskommissjonen må få mandat til å undersøke:

- Hvordan havnestatskontrollen fungerte
- Hvorfor skipet ble satt i trafikk uten redningsøvelse, brannøvelse og med øvrige mangler
- Hvilke regler for kontroll av nytt passasjerskip hadde Norge og Danmark i mars / april 1990?
- Forelå det regler som forutsatte at Scandinavian Star skulle vært kontrollert av havnestatsmyndighet i Norge og / eller Danmark før skipet ble satt i rute 1. april 1990?
- Hvorfor begrunnet Paris MOU og 25 prosent regelen manglende havnestatskontroll dersom det er korrekt at annen regulering forutsatte havnestatskontroll?

4: HELSESITUASJON FOR OVERLEVENDE

Granskingskommissjonen anbefalte medisinske undersøkelser av de overlevende for å avdekke eventuelle senskader (NOI 1991: 1A, side 206).

Først etter flere års engasjement fra Støttegruppen, ble det organisert et tilbud ved Rikshospitalet som delvis ivaretok dette. Undersøkelsene ble imidlertid avgrenset til anslagsvis 35 overlevende. Rapportene er aldri analysert for et samlet bilde av helsesituasjonen til de overlevende.

På slutten av 1990-tallet lanserte Rikshospitalet et prosjekt som skulle forske på sykkelighet og dødelighet i gruppen overlevende i forhold til kontrollgrupper.

Overlevende skulle ikke kalles inn til undersøkelser. Data skulle hentes fra tilgjengelige registre. Støttegruppen stilte seg positiv til dette av hensyn til å få kunnskap om helsemessig risiko og konsekvens for de overlevende.

Også dette prosjektet stanset opp.

Det foreligger pr 2015 ingen systematisk kunnskap om de helsemessige konsekvensene for de overlevende fra Scandinavian Star.

Granskingen må undersøke hvordan helsesituasjonen til de overlevende er ivaretatt og hvordan det kan etableres en oversikt over helsesituasjonen til denne gruppen.

5: BESETNINGEN

Besetningen var ikke omfattet av ansvarsdekningen i Skuld. Sjømannsforbundet tilrettela noen år etter ulykken for enkelte samlinger, med bistand fra Lars Weisæth. Det ble vurdert at flere av besetningsmedlemmene var sterkt belastet. Prosess for billighetserstatning førte ikke frem.

Granskingen må omfatte situasjonen til besetningsmedlemmene og hvordan denne gruppens interesser som arbeidstagere og sjøfolk og helsesituasjon er fulgt opp etter 1990.

6: STATUS FOR ANBEFALINGENE I NOU 1991: 1A

Et naturlig tema for ny gransking er en gjennomgang av status for anbefalingene fra det skandinaviske granskingsutvalget, NOU 1991: 1A, kapittel 13.

Det må inngå i denne del av undersøkelsene om kontroll og innsyn i hvem som eier og hvem som opererer skip er tilfredsstillende regulert i norsk skipsfart og havnestatskontroll av utenlandske skip.

7: EVALUERING AV POLITIET

Etter 22. juli ble politiets organisering og tiltak et tema for undersøkelsene til 22. juli-kommisjonen, og deres rapport, NOU 2012: 14.

Tilsvarende må den kommende granskingen undersøke og evaluere politiets etterforskning av Scandinavian Star.

Den skandinaviske arbeidsdelingen, og hvordan denne har inngått i begrunnelsen og å avslå diverse gjenopptagelsesansøknader, må inngå i undersøkelsen.

Granskingen må omfatte de gjentatte forsøkene på gjenopptagelse, og de begrunnelser som er gitt for å avslå disse. Prosessene som har vært i Danmark må inngå i disse undersøkelsene.

Undersøkelsene må omfatte politiets utredning i perioden 2013 – 2014, og politiets organisering og etterforskning etter Riksadvokatens vedtak 27. juni 2014.

Skadelidtes rettigheter og hvordan disse er ivaretatt under etterforskningen, herunder informasjon om evt voldsofferrettigheter og bistandsadvokatordningen, må også inngå i mandatet.

8: INFORMASJON TIL STORTINGET

Scandinavian Star er har ved gjentatte anledninger siden mai 1990 vært tema for debatt i Stortinget, informasjon fra regjeringen til Stortinget, stortingsmeldinger etc.

Støttegruppen kommer tilbake med detaljert gjennomgang av dette materialet, og våre kommentarer til de faktum som Stortinget ved disse anledningene har forholdt seg til.

Det er vår oppfatning – som vi vil dokumentere – at Stortinget på flere områder er forelagt og har lagt til grunn ukorrekte faktum. Dette dokumenteres også ved politiets rapport av juni 2014, som lå til grunn for Riksadvokatens beslutning om gjenopptagelse.

Informasjon som har fremkommet i Danmark, ved avslagene på gjenopptagelsesansøknader og informasjon til det danske Folketinget, må inngå i undersøkelsene som mandatet gir grunnlag for.

9: JURISDIKSJON

Mandatet må utformes på en måte som ikke avgrenser granskingskommisjonens undersøkelser og informasjonsinnhenting til forhold som reguleres av norske myndigheter og norsk jurisdiksjon.

Kommisjonen må gis anledning til å innhente informasjon og foreta vurderinger også av forhold som reguleres av andre lands myndigheter.

10: SÆRLOV OM MEDVIRKNINGSPLIKT

En stortingsoppnevnt kommisjon kan etter det vi forstår kan få tilgang til informasjon på flere måter:

- Ved frivillighet
- Ved å instruere regjeringen og etater som kan instrueres av regjeringen
- Ved at det vedtas en særlov om medvirknings-/ forklaringsplikt

Den kommende granskingen omfatter temaer som forutsetter at mandatet støttes av en slik særlov.

Med vennlig hilsen

STØTTEGRUPPEN ETTER SCANDINAVIAN STAR

Jan Harsem

Torbjørn Kalberg

Kurt Evert Stenbakk

Anne Hammer

STØTTEGRUPPEN ETTER SCANDINAVIAN STAR

POST: Postboks 23 • 1371 ASKER • NORGE

WEB: www.scandinavianstar.no

EPOST: jan@harsem.no / kurt.evert@live.no / tokalb@broadpark.no / anne.hammer@sf-nett.no

TLF.: +47 - 95 771199 (Jan Harsem) / +47 - 98 600 260 (Kurt Evert Stenbakk)